

Nollvision – inga äldre ska leva i hemlöshet i Stockholms stad

Innehållsförteckning

1.	Sammanfattning	2
2.	Bakgrund	4
2.1	Metod	4
2.2	Avgränsning	5
2.3	Stockholms stads definition av hemlöshet	5
2.4	Statistik om äldre som befinner sig i hemlöshet i Stockholms stad.....	6
3.	Om äldre som befinner sig i, eller riskerar att hamna i, hemlöshet ..	7
4.	Stockholms stads arbete för att motverka hemlöshet bland äldre....	8
5.	Förslag och rekommendationer.....	9
5.1	Ökad kunskap	9
5.2	Fungerande samverkan	10
5.3	Tillgänglig socialtjänst	10
5.4	Uppsökande arbete	11
5.5	Behov av praktiskt stöd	11
5.6	Akuta boendelösningar.....	12
5.7	Långsiktiga boendelösningar.....	14
6.	Implementering och uppföljning	14
6.1	Implementering.....	14
6.2	Uppföljning	15
7.	Källor	16

1. Sammanfattning

I Stockholms stads budget år 2023 fick äldrenämnden i uppdrag att i samarbete med socialnämnden ta fram en nollvision för äldre i hemlöshet. Denna utredning är ett svar på budgetuppdraget och ger rekommendationer på hur Stockholms stads socialtjänst bör arbeta för att nå en nollvision för äldre i hemlöshet.

För arbetet har kunskap och erfarenheter inhämtats från sakkunniga inom stadsdelsförvaltningarna och fackförvaltningarna, frivilligorganisationer, representanter från Micasa, SHIS Bostäder, Äldre direkt, Region Stockholm samt stadens äldreombudsman. Intervjuer har även förts med enskilda äldre som befinner sig i hemlöshet. Utredningen tar sin utgångspunkt i stadens program för att motverka hemlöshet och kunskap har inhämtats från olika utredningar, vägledningar och stöddokument inom området.

Stockholms stad har flera olika insatser och funktioner för att motverka hemlöshet och ge stöd till målgruppen men för att kunna nå en nollvision behöver arbetet fortsätta utvecklas och stärkas.

Äldreförvaltningen och socialförvaltningen rekommenderar följande:

Ökad kunskap

- Att äldreförvaltningen anordnar utbildning och tillfällen för kunskaps- och erfarenhetsutbyte, bland annat om vräkningsförebyggande arbete, vad det innebär för en äldre person att befinna sig i hemlöshet och hur man kan stödja målgruppen i vägen till eget boende.

Fungerande samverkan

- Att stadsdelsförvaltningarna säkerställer att de har fungerande lokala rutiner som utgår från framtaget processtöd för intern samverkan samt använder sig av framtagen vägledning för vräkningsförebyggande arbete. Målgruppen bör prioriteras utifrån deras särskilda sårbarhet.

Tillgänglig socialtjänst

- Att stadsdelsförvaltningarna säkerställer att de har ett flexibelt arbetssätt för att möta äldre i hemlöshet genom exempelvis flera, enkla och snabba kontaktvägar in. Det är av stor vikt att stadsdelsförvaltningarnas socialtjänst finns tillgänglig för akuta ärenden under all kontorstid.
- Att äldreförvaltningen och socialförvaltningen tillsammans med stadsdelsförvaltningarna och serviceförvaltningen ser över möjligheten att utveckla Äldre direkts uppdrag med syfte att öka tillgängligheten till socialtjänsten för målgruppen.

Uppsökande arbete

- Att stadsdelsförvaltningarna fortsätter att utveckla och stärka det uppsökande och förebyggande arbetet, samt att detta görs i samverkan med frivilligorganisationer.
- Att funktionen äldrelots vid socialförvaltningens uppsökarteam bibehålls och utvecklas.

Behov av praktiskt stöd

- Att det praktiska stödet som ges till målgruppen fortsätter att utvecklas inom staden samt att stadsdelsförvaltningarna tydliggör vilken/vilka funktioner som ska kunna ge praktiskt stöd.
- Att äldreförvaltningen och socialförvaltningen ser över om visst praktiskt stöd kan ges utan föregående behovsprövning. Detta i linje med förslaget till ny socialtjänstlag där bland annat tidiga insatser utan föregående behovsprövning lyfts.
- Att äldreförvaltningen får i uppdrag att utreda möjligheten att bredda insatsen ”Tryggt mottagande”¹ för målgruppen i det vräkningsförebyggande arbetet.

Akuta boendelösningar

- Att akutboende i möjligaste mån ska undvikas för äldre som är i behov av akuta boendelösningar.
- Att stadsdelsförvaltningarna i placeringen av äldre som befinner sig i akut hemlöshet fattar beslut som främjar återhämtning för den enskilde och möjliggör utredning av stödbehov för en långsiktig planering.
- Att socialförvaltningen och äldreförvaltningen följer upp användandet av platserna på träningsboendet Pelikan för eventuell utökning om det fallit väl ut.

Långsiktiga boendelösningar

- Att befintliga boendeinsatser i högre grad tillgängliggörs för äldre som befinner sig i hemlöshet. Detta genom att exempelvis öka kunskapen hos handläggare inom äldreomsorgen om vilka

¹ Tryggt mottagande är en tidsbegränsad och rehabiliterande insats i den äldres hem. Målsättningen är att skapa förutsättningar för upplevelse av trygghet hos den äldre och dess anhöriga vid hemgång från sjukhus.

boendeformer som finns och öka samverkan över enhetsgränserna.

- Att äldreförvaltningen i samverkan med socialförvaltningen gör en översyn av behovet och efterfrågan av boendeinsatser för äldre personer som befinner sig i hemlöshet.
- Att socialförvaltningen får i uppdrag att se över möjligheten att skapa fler boendeplatser utan krav på nykterhet och drogfrihet, med tillgänglighetsanpassade lokaler och personal med omvårdnadskompetens.

Implementering och uppföljning

- Att de förslag till åtgärder som tagits fram i arbetet med nollvisionen införlivas och blir en del av stadens program för att motverka hemlöshet i samband med kommande revidering.
- Att äldreförvaltningen och socialförvaltningen från år 2024 påbörjar arbete med förslagen som respektive fackförvaltning ansvarar för.
- Att äldreförvaltningen och socialförvaltningen genomför informationssatsningar om stadens program för att motverka hemlöshet och särskilt hur socialtjänsten bör arbeta med äldre som befinner sig i och riskerar att hamna i hemlöshet.
- Att äldreförvaltningen och socialförvaltningen tillsammans med stadsdelsförvaltningarna följer upp stadens arbete med att uppnå en nollvision för äldre i hemlöshet i samband med uppföljning av stadens nästkommande program för att motverka hemlöshet, preliminärt år 2028. En deluppföljning kommer att göras år 2026.
- Att äldreförvaltningen och socialförvaltningen tillsammans med stadsledningskontoret ser över möjligheten att stärka uppföljningen av arbetet med att motverka hemlöshet bland äldre.

2. Bakgrund

I Stockholms stads budget för 2023 fick äldrenämnden i uppdrag att i samarbete med socialnämnden ta fram en nollvision för äldre i hemlöshet.

2.1 Metod

I arbetet med att ta fram en nollvision har äldreförvaltningen och socialförvaltningen bjudit in sakkunniga inom

stadsdelsförvaltningarna och fackförvaltningarna att ingå i en referensgrupp samt att delta i workshop för att diskutera hur hemlöshet bland äldre kan motverkas. En workshop har även genomförts med deltagare från fyra frivilligorganisationer² som arbetar med äldre i hemlöshet. Intervjuer och underlag har inhämtats från representanter från Micasa, SHIS Bostäder, Äldre direkt, Region Stockholm samt stadens äldreombudsman. Intervjuer har även förts med enskilda personer som befinner sig i hemlöshet.

Utredningen tar sin utgångspunkt i stadens program för att motverka hemlöshet. Kunskap och rekommendationer har inhämtats från utredningar, kartläggningar, riktlinjer och stöddokument som tagits fram inom staden, den nationella hemlöshetsstrategin samt vägledningar och stöddokument från Socialstyrelsen.

2.2 Avgränsning

Hemlöshet är ett mångfacetterat problem som omfattar såväl individuella som strukturella faktorer. Strukturella orsaker som påverkar är bland annat brist på bostäder och höga hyresnivåer. Socialtjänsten, där även äldreomsorgen ingår, kan därför inte ensam lösa hemlöshetsfrågan men spelar en viktig roll i arbetet för att motverka hemlöshet. Den här utredningen beskriver hur Stockholms stads socialtjänst bör arbeta för att nå en nollvision för äldre i hemlöshet.

2.3 Stockholms stads definition av hemlöshet

Stockholms stad använder följande definition av hemlöshet:

- Personer som saknar egen eller förhyrd bostad och som inte bor i något stadigvarande inneboendeförhållande samt är hänvisade till tillfälliga boendialternativ eller som sover utomhus.
- Personer som bor på institutioner, i familjehem, annan vårdinrättning eller akuta boendelösningar och som inte har någon bostad ordnad vid en eventuell utskrivning.
- Personer som tillfälligt bor hos olika kamrater eller bekanta (max tre månader).

Däremot räknas inte de som bor i andra hand eller hos någon anhörig som personer i hemlöshet. Inte heller personer som bor i en försökslägenhet, i Bostad först eller inom SHIS Bostäder med tidsbegränsat andrahandskontrakt.

² Convictus, Frälsningsarmén, Ny gemenskap och Stadsmissionen

2.4 Statistik om äldre som befinner sig i hemlöshet i Stockholms stad

Socialförvaltningen genomför vartannat år en kartläggning över antalet personer som lever i hemlöshet i Stockholms stad. Kartläggningen kan inte ge en helt fulltäckande bild utan ska ses som ett sätt att beskriva situationen under ett specifikt mättygn. Kartläggningens syfte är att kunna följa utvecklingen över tid och skapa ett kunskapsunderlag för att kunna utarbeta adekvata insatser för olika målgrupper som befinner sig i hemlöshet.

Från år 2012 finns uppgifter om antalet äldre som lever i hemlöshet fördelat per kön. Antalet har fluktuerat över tid men den långsiktiga trenden visar på en liten ökning. Ökningen kan ses bland både kvinnor och män.

Tabell 1. Antalet personer 65 år och äldre som lever i hemlöshet i Stockholms stad

År	Kvinna	Kvinna (%)	Man	Man (%)	Antal
2012	22	15%	129	85%	151
2014	29	19%	122	81%	151
2016	36	18%	168	82%	204
2018	41	25%	126	75%	167
2020	32	18%	143	82%	175
2022	40	23%	137	77%	177

Notering: År 2016 var första året som även tjänstepersoner inom äldreomsorgen deltog med uppgifter till kartläggningen.

Senaste kartläggningen gjordes hösten år 2022 och visade bland annat på att det är fler män än kvinnor som lever i hemlöshet, 77 procent respektive 23 procent. Kartläggningen visade även att de flesta, 82 procent, var mellan 65 – 74 år.

De flesta äldre (69 procent) befann sig i det som räknas som en mer stadigvarande boendesituation så som boende på HVB, tränings- eller jourlägenhet, stödboende eller lågröskelboende. 29 procent befann sig i akut boendesituation, varav elva procent (19 personer) sov ute. De flesta äldre som lever i hemlöshet har en inkomst i form av ålderspension eller äldreförsörjningsstöd (87 procent) och många av dem som lever i hemlöshet har gjort det under flera år. Nästan hälften (48 procent) har levt i hemlöshet fyra år eller mer och nästan en tredjedel (29 procent) uppgavs ha levt i hemlöshet i mer än tio år. Kartläggningen visade även att närmare hälften (48 procent) hade blivit avhysta från egen förhyrd eller ägd bostad medan 18 procent inte haft möjlighet att inträda på bostadsmarknaden. Hos 34 procent av de äldre fanns ett pågående missbruk eller beroende.

I kartläggningen framkom att de äldre främst bedömdes ha behov av stöd med socialpsykiatriskt inriktning (44 procent), därefter hemtjänst (42 procent) och få stöd till drogfrihet (28 procent). Åtta personer (5 procent) uppgavs inte ha något behov av stöd, då hemlösheten enbart uppgavs vara en bostadsfråga.

3. Om äldre som befinner sig i, eller riskerar att hamna i, hemlöshet

Äldre i hemlöshet är en heterogen grupp. Det är kvinnor och män, personer med beroende- eller missbruksproblematik, personer med psykisk ohälsa och personer med ekonomiska svårigheter. Det är också äldre som inte har behov av något annat stöd än bostad. Gemensamt för äldre i hemlöshet är att de i allmänhet är skörare när det kommer till att hantera den påfrestning, otrygghet och utsatthet som det innebär att sakna stadigvarande boende.

Att bli äldre kan innebära olika hälsomässiga förändringar. Demenssjukdomar, somatiska sjukdomar och besvär ökar med stigande ålder och med detta behov av hjälp och stöd för att klara sin vardag. Demenssjukdomar kan leda till bristande förmåga att betala räkningar även om ekonomiska medel finns. Olika sjukdomstillstånd kan även innebära svårigheter för äldre att sköta sin bostad vilket kan leda till att sanitära olägenheter uppstår.

Det blir allt vanligare att personer över 80 år får en första skuld hos Kronofogden. Enligt Kronofogdens statistik över verkställda avhysningar gäller cirka tio procent av verkställda avhysningar över landet personer över 65 år (Socialstyrelsen, 2022). Ensamstående med missbruks- eller beroendeproblematik och/eller psykisk ohälsa är överrepresenterade när det gäller verkställda vräkningar (Stockholms stads program för att motverka hemlöshet 2020-2025).

Det finns begränsat med svensk forskning om äldre i hemlöshet men i internationell forskning lyfts tre huvudsakliga samverkande orsaker som förklaring till hemlöshet bland äldre:

- Fattigdom i kombination med social isolering: avsaknaden av barn, släktingar och vänner. Social isolering kan vara en följd av skilsmässa, partners dödsfall, långvarig arbetslöshet, alkoholproblem, vräkning med mera.
- Strukturella faktorer: brist på bostäder, höga bostadskostnader med mera.
- Bristande individuellt eller samhälleligt skyddsnät när man drabbas av ekonomiska problem som man inte på egen hand kan lösa.

Äldre personer i långvarig hemlöshet kan ofta ha samsjuklighet i form av somatiska sjukdomar och kognitiv svikt, något som inte alltid uppmärksammas eftersom målgruppen sällan har regelbunden kontakt med hälso- och sjukvården. Äldre personer i hemlöshet tenderar även att åldras fortare och har många gånger kortare livslängd än personer med ordnad boendesituation (ALD 330-390/2015, SN 3.1.2- 585/2015).

Äldre kvinnor och män i hemlöshet

Den senaste kartläggningen som socialförvaltningen gjorde år 2022 visade att det var fler äldre män än kvinnor som levde i hemlöshet. I övrigt fanns i kartläggningen inga större skillnader mellan kvinnor och män vad gäller hur länge personen levt i hemlöshet, om personen hade ett pågående missbruk/beroende eller om personen befann sig i akut hemlöshet.

I samtal med frivilligorganisationer och sakkunniga inom Stockholms stad framkommer att kvinnor som befinner sig i hemlöshet är i en mer utsatt situation än män med bland annat ökad risk att utsättas för sexualbrott.

4. Stockholms stads arbete för att motverka hemlöshet bland äldre

Det finns inom staden ett pågående arbete för att motverka hemlöshet. Övergripande finns stadens program för att motverka hemlöshet, och flera utredningar och kartläggningar har genomförts som gett kunskap i frågan. Utöver det finns även riktlinjer och dokument för att ge ytterligare stöd i arbetet att motverka hemlöshet. Dokumenten syftar bland annat till att vägleda i arbetet, undvika att äldre "hamnar mellan stolarna" och tydliggöra att särskild hänsyn ska tas vid handläggning av insatser för målgruppen. I stadens riktlinjer för ärendeansvar mellan stadsdelsnämnder framgår bland annat att det "vid en ansökan om stöd från en hemlös person, 65 år och äldre, görs en gemensam initial bedömning av individ- och familjeomsorg, funktionsnedsättning och äldreomsorg. Därefter utreder utsedda handläggare i samråd utifrån sina respektive kompetensområden".

Stockholms stad har flera olika insatser och funktioner för att förebygga hemlöshet och ge stöd till målgruppen. Det finns såväl rådgivande och stödjande insatser som exempelvis budget- och skuldrådgivning och boendestöd, som olika typer av boendeinsatser. Exempel på boendeinsatser som kan beviljas är stödboende, genomgångsbostad via SHIS, försöks- och träningslägenheter samt Bostad först. Funktioner som möter och arbetar för att hjälpa målgruppen är bland annat personer som arbetar vräkningsförebyggande samt uppsökare som finns vid socialförvaltningen och inom vissa stadsdelsförvaltningar. De senaste åren har flera satsningar gjorts inom socialförvaltningen för

målgruppen äldre så som införandet av äldrelotsar och placeringssamordnare samt öppnandet av nya utredningsplatser. Utöver socialtjänstens insatser kan god man och förvaltare vara ett viktigt stöd för målgruppen.

Äldre som befinner sig i eller riskerar att hamna i hemlöshet behöver ofta olika typer av stödinsatser. Arbetet med målgruppen förutsätter därför samverkan mellan flera olika enheter och funktioner, både inom staden och med externa parter som exempelvis bostadsbolag, regionen och frivilligorganisationer. Det finns olika lokala samverkansforum vid stadsdelsförvaltningarna som exempelvis boforum där boendeinsatser kan samplaneras.

5. Förslag och rekommendationer

För att kunna närma sig en nollvision för hemlöshet bland äldre behöver staden fortsätta utveckla arbetet. Nedan följer äldreförvaltningens och socialförvaltningens förslag till fortsatt arbete för socialtjänsten.

5.1 Ökad kunskap

Förvaltningarna rekommenderar:

- Att äldreförvaltningen erbjuder utbildning och tillfällen för kunskaps- och erfarenhetsutbyte bland annat om vräkningsförebyggande arbete, vad det innebär för en äldre person att befinna sig i hemlöshet och hur man kan stödja målgruppen i vägen till eget boende.

För att äldre i hemlöshet ska kunna få rätt stöd och hjälp krävs att medarbetare och chefer har kunskap om målgruppen. Det innebär bland annat övergripande kunskap om vilka särskilda utmaningar det kan innebära och kunskap om hur de praktiskt hanterar vissa svårigheter specifikt för målgruppen, som exempelvis avsaknad av id-kort, Bank-ID och telefon. Denna kompetens är viktig utifrån ett likställighetsperspektiv för att den äldre ska få ett likvärdigt stöd och bemötande oavsett vilken stadsdelsförvaltning som personen kommer i kontakt med.

Det är även viktigt att medarbetare som möter äldre som befinner sig i hemlöshet arbetar utifrån förhållningssättet att ett tryggt boende är en förutsättning för återhämtning och ökad livskvalitet. Utgångspunkten är att bostaden är medlet snarare än målet för en persons återhämtning.

5.2 Fungerande samverkan

Förvaltningarna rekommenderar:

- Att stadsdelsförvaltningarna säkerställer att de har fungerande lokala rutiner som utgår från framtaget processtöd för intern samverkan, samt använder sig av framtagna vägledning för vräkningsförebyggande arbete. Målgruppen bör prioriteras utifrån deras särskilda sårbarhet.

Äldre som befinner sig i hemlöshet eller riskerar att hamna i hemlöshet har ofta behov av olika typer av stöd och insatser. För att hjälpa den äldre på bästa sätt behöver det finnas en god samverkan mellan alla relevanta aktörer, anhöriga och den enskilde, något som även är en viktig del i arbetet med en God och nära vård.

Erfarenheter från stadsdelsförvaltningarna visar på att den interna samverkan fungerar bättre när det finns lokala rutiner för detta.

5.3 Tillgänglig socialtjänst

Förvaltningarna rekommenderar:

- Att stadsdelsförvaltningarna säkerställer att de har ett flexibelt arbetssätt för att möta målgruppen genom exempelvis flera, enkla och snabba kontaktvägar in. Det är av stor vikt att stadsdelsförvaltningarnas socialtjänst finns tillgänglig för akuta ärenden under all kontorstid.
- Att äldreförvaltningen och socialförvaltningen tillsammans med stadsdelsförvaltningarna och serviceförvaltningen ser över möjligheten att utveckla Äldre direkts uppdrag med syfte att öka tillgängligheten till socialtjänsten för målgruppen.

Äldre som befinner sig i hemlöshet, eller riskerar hemlöshet kan upplevas ha en diffus problematik varför det inledningsvis kan vara svårt att veta vilken/vilka enheter som bäst kan bistå den enskilde. I utredningen framkommer att det många gånger kan vara svårt att få en ingång till socialtjänsten på grund av snäv organisatorisk uppdelning mellan enheter. Utredningen visar att det även kan finnas en osäkerhet inom äldreomsorgen om hur de handlägger akuta hemlöshetsärenden. Det är viktigt att det inom socialtjänsten finns en fungerande samverkan och att målgruppen prioriteras för att undvika att den äldre blir utan hjälp eller att stödet dröjer.

Då målgruppen ofta har komplexa och/eller diffusa behov kan de behöva mer tid i mötet med socialtjänsten. Det är därför viktigt att handläggare har både tillräckligt med tid och handlingsutrymme i arbetet med den enskilde i både det vräkningsförebyggande arbetet

och i akut hemlöshet.

5.4 Uppsökande arbete

Förvaltningarna rekommenderar:

- Att stadsdelsförvaltningarna fortsätter att utveckla och stärka det uppsökande och förebyggande arbetet samt att detta görs i samverkan med frivilligorganisationer.
- Att funktionen äldrelots vid socialförvaltningens uppsökarteam bibehålls och utvecklas.

Det vråkningsförebyggande arbetet är en viktig del för att förhindra att en person hamnar i hemlöshet. Inom Stockholms stad bedrivs förebyggande arbete genom bland annat genom aktivt uppsökande arbete och samverkan med andra parter. Flera aktörer är viktiga för att kunna uppmärksamma behov av stöd och insatser hos den enskilde så som till exempel god man/förvaltare, hyresvärd, hemtjänst, boendestöd och regionen. En viktig samverkanspart är frivilligorganisationerna, särskilt för de äldre som inte vill ha kontakt med myndigheter.

En del stadsdelsförvaltningar har inrättat specialfunktioner som har god kunskap och erfarenhet av målgruppen och som arbetar uppsökande. Sådana funktioner kan bidra till att stärka arbetet för att motverka hemlöshet.

De senaste åren har socialförvaltningen gjort olika satsningar för äldre i akut hemlöshet så som införandet av funktionen äldrelots, placeringssamordnare samt tillsättandet av särskilda utredningsplatser. Under år 2023 har även en tillfällig förstärkning av funktionen äldrelots gjorts. Av utredningen framkommer att dessa satsningar har gjort stor skillnad för målgruppen och behöver bevaras och utvecklas.

5.5 Behov av praktiskt stöd

Förvaltningarna rekommenderar:

- Att det praktiska stödet som ges till målgruppen fortsätter att utvecklas inom staden samt att stadsdelsförvaltningarna tydliggör vilken/vilka funktioner som ska kunna ge praktiskt stöd.
- Att äldreförvaltningen och socialförvaltningen ser över om visst praktiskt stöd kan ges utan föregående behovsprövning. Detta i linje med förslaget till ny socialtjänstlag där bland annat tidiga insatser utan föregående behovsprövning lyfts.
- Att äldreförvaltningen får i uppdrag att utreda möjligheten

att bredda insatsen ”Tryggt mottagande” för målgruppen i det vräkningsförebyggande arbetet.

I utredningen framkommer att målgruppen ofta har behov av mycket konkret och praktiskt stöd i exempelvis vård- och myndighetskontakter, hantera digitala ärenden, diverse ansökningar etcetera. När samhället blir allt mer digitaliserat riskerar äldre personer utan digital kompetens att hamna i ett utanförskap då det ofta krävs ett mobilt bank-id för att kunna använda samhällets e-tjänster och göra bankärenden. Samtidigt har de ofta ett begränsat nätverk som kan hjälpa till. Behovet finns i det vräkningsförebyggande arbetet, i den akuta hemlösheten och även för att kunna behålla ett långsiktigt boende.

Professioner som möter målgruppen behöver avsätta tillräckligt med tid vid mötet för att kunna möta målgruppens ofta omfattande behov av praktiskt stöd och kunna bedriva motivationsarbete.

Utredningen visar att det inte alltid är tydligt vilken/vilka funktioner som ansvarar för att ge det praktiska stödet till den enskilde. Inom flera stadsdelsförvaltningar finns specialfunktioner så som exempelvis äldreкуратор som till viss del kunnat fylla det glapp som uppstår. Även frivilligorganisationer stöttar i stor utsträckning målgruppen men har svårt att möta allt behov av praktiskt stöd som finns.

I PM Tryggt mottagande - behov av bemanning andra tider än dagtid (ALD 2022/206) föreslår äldreförvaltningen en vidareutveckling av insatsen Tryggt mottagande. Utredningen rekommenderar att äldreförvaltningen i det fortsatta arbetet även ser om insatsen kan breddas för att inkludera vräkningsförebyggande arbete bland äldre.

5.6 Akuta boendelösningar

Förvaltningarna rekommenderar:

- Att, i enlighet med stadens program för att motverka hemlöshet, att akutboende i möjligaste mån ska undvikas för äldre som är i behov av akuta boendelösningar.
- Att stadsdelsförvaltningarna i placeringen av äldre som befinner sig i akut hemlöshet fattar beslut som främjar återhämtning för den enskilde och möjliggör utredning av stödbehov för en långsiktig planering.
- Att socialförvaltningen och äldreförvaltningen följer upp användandet av platserna på träningsboendet Pelikan för eventuell utökning om det fallit väl ut.

I utredningen framkommer att hantering av den akuta hemlösheten kan vara särskilt svår. I de fall äldre är i behov av akuta boendelösningar ska akutboende undvikas i möjligaste mån om den äldre inte själv uttryckligen ansöker om det. Detta eftersom akutboende inte är en lämplig miljö för äldre. I syfte att möjliggöra återhämtning och en långsiktig planering ska istället andra boendeinsatser beviljas personer i målgruppen. Utgångspunkten är att korta beslutstider ska undvikas.

Trots intentionen att äldre inte ska vistas på akutboenden är det ett flertal äldre som gör det. Anledningen till det är bland annat att andra boendialternativ ofta är fullbelagda eller att de har krav på drogfrihet och nykterhet. För att undvika akutboende är det därför viktigt att det finns tillräckligt med boendialternativ för äldre som befinner sig i akut hemlöshet. Det behöver finnas en variation som kan möta upp olika behov så som att vara tillgänglighetsanpassade och/eller med tillgång personal som har kompetens om målgruppen.

Vid socialförvaltningen pågår för närvarande projektet ”Utökade insatser för klienter på akutboende” (USI) som ska ledsaga och praktiskt stötta personer som vistas på akutboende. Arbetet fokuseras i första hand på de personer som har korta, återkommande placeringar samt de med placeringstid som överstiger tre månader. Äldre personer över 65 år prioriteras alltid.

Ytterligare en svårighet som framkommit är att äldre utan tydliga stödbehov ofta endast har kontakt med socialtjänstens enhet som hanterar ekonomiskt bistånd, det på grund av snäva målgruppsbeskrivningar inom andra enheter. Inom ekonomiskt bistånd finns inte insatser att tillgå för att kunna erbjuda mer långsiktiga boendelösningar, vilket får konsekvensen att personer i hemlöshet hamnar i kortsiktiga boendelösningar (SOF 3.1.1-284-2022). Detta medför svårigheter att fånga upp den äldre och förstå dennes behov av stöd, för att kunna arbeta för att hitta en mer långsiktigt boendelösning.

Socialförvaltningen har under år 2023 på prov tillskapat två akutplatser på träningsboendet Pelikan. Platserna är avsedda för äldre personer i hemlöshet och som inte har ett pågående missbruk. De två platserna innebär en egen liten lägenhet med dusch och toalett vilket är särskilt viktigt för äldre som ofta har sämre fysisk hälsa. Platserna har varit belagda sedan de infördes.

5.7 Långsiktiga boendelösningar

Förvaltningarna rekommenderar:

- Att befintliga boendeinsatser i högre grad tillgängliggörs för äldre som befinner sig i hemlöshet. Detta genom att exempelvis öka kunskapen hos handläggare inom äldreomsorgen om vilka boendeformer som finns och öka samverkan över enhetsgränserna.
- Att äldreförvaltningen i samverkan med socialförvaltningen gör en översyn avseende behovet och efterfrågan av boendeinsatser för äldre personer som befinner sig i hemlöshet.
- Att socialförvaltningen får i uppdrag att se över möjligheten att skapa fler boendeplatser utan krav på nykterhet och drogfrihet, med tillgänglighetsanpassade lokaler och personal med omvårdnadskompetens.

Målgruppen kan ofta behöva ett långsiktigt stöd för att kunna bibehålla en långsiktig boendelösning. Inom staden finns idag olika boendeinsatser för målgruppen men det framkommer i utredningen att det finns behov av att utöka och utveckla vissa boendeformer. En översyn behöver göras av målgruppens behov och efterfrågan av de olika boendeformerna för att få en heltäckande bild. I utredningen framkommer att lägenheter från SHIS Bostäder och Micasa är en viktig insats som behöver fortsätta finnas för målgruppen samt att behovet av denna insats även fortsättningsvis behöver följas upp.

6. Implementering och uppföljning

6.1 Implementering

Förvaltningarna rekommenderar:

- Att de förslag till åtgärder som tagits fram i arbetet med nollvisionen införlivas och blir en del av stadens program för att motverka hemlöshet i samband med kommande revidering.
- Att äldreförvaltningen och socialförvaltningen från år 2024 påbörjar arbete med förslagen som respektive fackförvaltning ansvarar för.
- Att äldreförvaltningen och socialförvaltningen genomför informationssatsningar om stadens program för att motverka hemlöshet och särskilt hur socialtjänsten bör arbeta med äldre som befinner sig i och riskerar att hamna i hemlöshet.

Äldreförvaltningen, socialförvaltningen och stadsdelsförvaltningarna behöver gemensamt implementera de förslag till åtgärder som identifierats i utredningen för att socialtjänsten ska kunna bidra till arbetet med att uppnå en nollvision för äldre i hemlöshet.

I utredningen framkommer det att det inom staden har gjorts flera utredningar, tagits fram stödmaterial och processbeskrivningar för arbetet samt att det finns olika insatser att tillgå. Utredningen visar dock att framtagna underlag inte har implementerats i tillräcklig utsträckning varför fler informationssatsningar behöver göras.

6.2 Uppföljning

Förvaltningarna rekommenderar:

- Att äldreförvaltningen och socialförvaltningen tillsammans med stadsdelsförvaltningarna följer upp stadens arbete med att uppnå en nollvision för äldre i hemlöshet i samband med uppföljning av stadens nästkommande program för att motverka hemlöshet, preliminärt år 2028. En deluppföljning kommer att göras år 2026.
- Att äldreförvaltningen och socialförvaltningen tillsammans med stadsledningskontoret ser över möjligheten att stärka uppföljningen av arbetet med att motverka hemlöshet bland äldre.

Genom socialförvaltningens återkommande kartläggning av personer som befinner sig i hemlöshet i Stockholms stad kan utvecklingen av målgruppens situation följas. Kartläggningens resultat ska användas som underlag för utveckling av stadens arbete för äldre i hemlöshet.

Av utredningen framkommer att uppföljningen av arbetet med att motverka hemlöshet bland äldre kan behöva stärkas för att vi ska kunna närma oss en nollvision. Inom stadens ledningssystem (ILS) finns idag en indikator gällande antal vräkningar som kunnat förhindras, vilken dock inte omfattar arbetet med personer som befinner sig i hemlöshet.

7. Källor

Kommunfullmäktige (2019). Stockholms stads program för att motverka hemlöshet 2020-2025. SN 3.1.1-849/2019.

Socialnämnden (2021). Uppföljning och utveckling av arbetet med äldre personer som lever i hemlöshet. SN 3.1.1-242/2021.

Socialnämnden och äldrenämnden (2022). Processtöd för intern samverkan avseende äldre personer i hemlöshet inklusive bilagor med processkarta och stöddokument. SN 3.1.1-447/2022, ALD 2022/252.

Socialförvaltningen och äldreförvaltningen (2022). Vägledning för det vräkningsförebyggande arbetet med personer 65 år och äldre. Upplagt på Plattform Socialtjänst.

Socialnämnden och äldrenämnden (2016). Äldre personer med eller utan missbruk som lever i hemlöshet eller som riskerar att bli hemlösa. ALD 330-390/2015, SN 3.1.2- 585/2015.

Kommunfullmäktige (2017). Riktlinjer för ärendeansvar mellan stadsdelsnämnderna inom individ- och familjeomsorgen, omsorgen om äldre personer och personer med funktionsnedsättning. KF-beslut februari 2017. SN 3.1.1-264/2017.

Kommunfullmäktige (2014). Handläggning av försöks- och träningslägenheter. KF-beslut 2011-05-23, uppdaterade 2014-01-14. <https://start.stockholm/globalassets/start/om-stockholms-stad/politik-och-demokrati/styrdokument/riktlinjer-for-handlaggning-av-forsoks--och-traningslagenheter.pdf>

Kartläggning av personer som lever i hemlöshet i Stockholms stad 2022 [Bilaga 1 - Rapport, Kartläggning av personer som lever i hemlöshet i Stockholm stad 2022](#)

Regeringens strategi för att motverka hemlöshet 2022–2026. <https://www.regeringen.se/contentassets/5a5f795a1db144ec8dfe36cd60114ed7/regeringens-strategi-for-att-motverka-hemloshet-2022-2026.pdf>

Socialstyrelsen (2021). Förebygga och motverka hemlöshet. Analys och förslag för fortsatt arbete inom socialtjänsten.

Socialstyrelsen (2022). Stöd för socialtjänsten i arbetet med att förebygga avhysningar. Stockholm.

SOF 3.1.1-284-2022. Uppföljning av implementeringen av Stockholms stads program för att motverka hemlöshet 2020-2025.

ALD 2022/206. PM-Tryggt mottagande - behov av bemanning
andra tider än dagtid.